

Azərbaycan biologiya elminə böyük töhfələr vermiş görkəmli alim, ictimai xadim və elm təşkilatçısı

Müasir biologiya elminin korifeylərindən biri, bütün şüurlu həyatını Azərbaycan elminin inkişafına və onun dünya miqyasında tanınmasına həsr etmiş akademik Cəlal Əlirza oğlu Əliyev yaşayırdı, indi onunun 90 yaş tamam olardı. O, 1928-ci il iyun ayının 30-da doğma vətənimiz Azərbaycanın ayrılmaz hissəsi olan qədim elm və mədəniyyət mərkəzi Naıxıvan şəhərində bəşəriyyəte görkəmli dövlət xadimi, dünya şöhrətli siyasətçi, müstəqil Azərbaycan Respublikasının yarıdıcısı Heydər Əlirza oğlu Əliyev kimi dahi şəxsiyyət bəxş etmiş sadə və zəhmətkeş bir azərbaycanlı ailəsində dünyaya göz açmışdır. C.Əliyev 1944-cü ildə Naıxıvan Müəllimlər İnstitutunun təbiətşünaslıq-coğrafiya fakültəsini, 1951-ci ildə isə Azərbaycan Dövlət Universitetinin biologiya fakültəsini fərqlənmə diplomu ilə bitirib Azərbaycan Elmlər Akademiyasının bitkilərin fiziologiyası üzrə aspiranturasına daxil olmuşdur. 1955-ci ildə **"Mikroelementlərin buğdanın inkişafına və məhsuldarlığına təsiri"** mövzusunda namizədlilik, 16 il keçdikdən sonra, yeni 1971-ci ildə isə **"Bitkilərin fotosintetik fəaliyyəti, mineral elementlərlə qidalanması və məhsuldarlığı"** mövzusunda elmlər doktorluğu dissertasiyası müdafiə etmişdir. Namizədlik və doktorluq dissertasiyası müdafiəsi arasındakı uzun vaxt keçməsi təsadüfi olmayıb. Bu, C.Əliyevin özünə çox böyük tələbkarlıqla yanaşmasının nəticəsidir. Onun həmin illərdəki fəaliyyəti ilə tanışlıq göstərir ki, o, bu illərdə həqiqətən çox böyük zəhmət hesabına, sözün əsl mənasında, onun bütün gələcək nailiyyətlərinin əsasını təşkil edən biləcəkdən dərin tədqiqat əsəri yaratmağa müvəffəq olmuşdur. Böyük qardaşları akademik Həsən Əliyev və ulu öndərimiz Heydər Əliyev kimi Cəlal müəlliminin də həyat yolu çətin və keşməkeşli olmuşdur. O, daim zəhmətə qatlaşmağa, yalnız özünə, öz əməyinə güvənməyə, insanlara qayğı və həssaslıqla yanaşmağa, imkansız və kimsəsizlərə arxa olmağa, onlara köməklik etməyə və el tutmağa, sadə və təvazökar həyat sürməyə üstünlük vermiş, şan-şöhrətdən uzaq olmuşdur.

İndi dünyada biologiya elmi sahəsində azoq tanınan elə bir alim və mütəxəssis tapmaq çətindir ki, o, böyük Azərbaycan alimi akademik Cəlal Əliyevə tanınmasın, onun tədqiqatlarından xəbərsiz olsun və onunla təmasda olmasın. Özünün ardıcıl və məqsədyönlü fəaliyyətlə Cəlal Əliyev dünyada ilk dəfə olaraq fotosintezin ilkin proseslərinin məhsuldarlıqla əlaqəsi ilə bağlı tədqiqatlar aparmış, bitki fiziologiyası və biologiyanın yeni istiqamətləri - fiziki-kimyevi biologiya, xüsusilə fotosintez sahəsində öz layiqli məktəbini yaratmışdır. Onun tədqiqatları əsasında məhsuldar, yüksək keyfiyyətli, xəstəliklərə, zərərvericilərə, elverişsiz hava şəraitinə davamlı buğda sortları yaradılmış, yüksək keyfiyyətli dən məhsulları alınmasını təmin edən fizioloji və biokimyevi əsasları işlənilib hazırlanmış, buğdanın hüceyrə seleksiyası üsulu tətbiq edilmişdir. O, təkçə Azərbaycanda deyil, Türkiyədə, Özbəkistanda və Türkmənistanda da müvəffəqiyyətlə becərilən "Qaraqulçiq-2", "Mirbəşir-50", "Tərtər", "Vüqar", "Şiraslan-23", "Bərəkətti-95", "Əlinçə-84", "Qiymətli 2/17", "Əkinçiq-84", "Qobustan", "Nurlu-99", "Ruzi-84" kimi yüksək keyfiyyətli və məhsuldar buğda sortları yaratmış görkəmli alimdir. Onun tədqiqatları nəticəsində **Azərbaycanda ilk dəfə olaraq biologiyasının bir sıra yeni sahələrinin** - molekulyar biologiyasının, molekulyar genetikanın, riyazi biologiyanın, radiobiologiyanın və kənd təsərrüfatı radiologiyasının əsasları qoyulmuşdur. Akademik Cəlal Əliyev gələcəyinin qida bitkisi olan Amarant (pencər) üzərində Azərbaycanı elmi-tədqiqat işi aparan yeganə alimdir. Onun rəhbərliyi ilə Amarant bitkisindən ən, yüksək keyfiyyətli qida məhsullarının alınması üzərində aparılan tədqiqatlar respublikamızın sosial-iqtisadi inkişafı üçün fəvqəladə əhəmiyyəti məlikdir. Hələ keçən əsrin 90-cu illərinin ortalarında onun gərgin əməyi və şəxsi təşəbbüsü ilə hazırlanmış "Azərbaycanın bitki genetik ehtiyatları üzrə ölkə proqramı" FAO tərəfindən yüksək qiymətləndirilərək Azərbaycan Respublikası Birləşmiş Millətlər Təşkilatının "Ərzaq və Kənd Təsərrüfatı Təşkilatına" (FAO) qəbul edilmiş və Beynəlxalq Genetik Ehtiyatları İnstitutunun üzvü seçilmişdir.

Cəlal Əliyevin tədqiqatlarına keçmiş İttifaq alimlərinin marağının gətirdikcə artması nəticəsində müstəqillik illərində həmin alimlərlə əlaqələrimiz bərpə edilmiş və bu işdə onun şəxsiyyətinin böyük rolu olmuşdur.

Akademik Cəlal Əliyev biologiya elminin bir sıra mühüm istiqamətləri sahəsində dünyəli alimlərin nailiyyətlərini daha da inkişaf etdirib genişləndirmiş, fotosintez və bitkilərin məhsuldarlığını kompleks şəkildə öyrənərək **"ideal buğda tipi"**nin karakteristik modelini və parametrlərini müəyyənləşdirmişdir. Təsadüfi deyildir ki, biologiya sahəsində dünya şöhrətli qazanmış bir çox görkəmli alimlər (həm də təkçə bu sahənin alimləri yox) akademik Cəlal Əliyevin elmi xidmətlərini yüksək qiymətləndirmişlər. Onların akademik C.Əliyevin ünvanına dedikləri yüksək fikirlər görkəmli alimin elmi yaradıcılığı və fəaliyyətinə dünya miqyasında marağın nə qədər yüksək olduğunu sübut edən çoxsaylı əlamətlərdən biridir. **Ünvanıylə, akademik C.Əliyev çox nadir şəxsiyyət olduğu kimi, həm də çox məhsuldar və bəlkə də dünyada tayı-bərabəri olmayan zəhmətkeş alim kimi tanınmışdır.** Təsadüfi deyildir ki, Rusiya Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü İ.A.Tarcevski Cəlal Əliyevi **"Böyük zəhmətkeş" adlandırmış və qeyd etmişdir ki, onun uğurlarının əsasını sadəcə zəhmətkeşliyi deyil, həm də mahir təşkilatçılıq qabiliyyəti, incə və dərin düşüncəyə malik olması təşkil edir.**

Bu böyük alimin elmə olan həvəsini, ona olan bağlılığını ondan görmək olar ki, o, həmişə deyirdi ki: **"Əgər Tanrı mənə ikinci bir həyat bəxş etsəydi, heç düşünmədən yenə də elm yolunu seçib həyatımı ona həsr edərdim"**. Akademik Cəlal Əliyev sözün əsl mənasında elm fədəisi idi. O, 600-dən çox elmi əsərin, o cümlədən 25 monoqrafiya və kitabın, 25 patentin müəllifi və həmmüəllifidir. Onun elmi rəhbərliyi ilə 85 fəlsəfə doktoru və 11 elmlər doktoru hazırlanmışdır.

Akademik Cəlal Əliyev fundamental araşdırmaları və elmi nailiyyətləri ilə Azərbaycanda biologiya elminin bir sıra yeni istiqamətlərini müəyyənləşdirmiş və onun aktual problemlərinin həllinə sanbalı töhfələr vermişdir.

İlham ƏLİYEV, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti.

dir. Dünyanın bir çox ölkələrində və onların mərkəzi şəhərlərində (Moskva, London, Budapeşt, Riqa, Kiyev, Düşənbə, Sankt-Peterburq və s.) onun ingilis, fransız, alman, rus və s. dillərdə biologiyasının müxtəlif və mühüm problemlərinə dair 200-dən çox məqaləsi çap edilmiş və həmin ölkələrin alimlərinin diqqətini cəlb etmişdir. Akademik C.Əliyevin onlarca məqaləsi SSRİ Elmlər Akademiyasının və VASXNİL-in məruzələrində çap edilərək, keçmiş İttifaqın və bütün dünya ölkələrinin kitabxanalarına göndərilmişdir.

Akademik Cəlal Əliyevin tədqiqatlarına keçmiş İttifaq alimlərinin marağının gətirdikcə artması nəticəsində həmin ölkələrlə qarşılıqlı elmi əlaqələr bərpə edilmişdir. Təsadüfi deyildir ki, hələ 1997-ci ildə onun eldə etdiyi yeniliklər və nailiyyətlərlə tanış olmaq üçün Rusiya, Ukrayna və Belarus Kənd Təsərrüfatı akademiyalının bir qrup aparıcı alimləri, habelə buğda və qarğıdalının seleksiyası üzrə beynəlxalq mərkəzin (SIMMUT) əməkdaşları Azərbaycana gələrək bir sıra elmi-tədqiqat institutlarında və təcürbə stansiyalarında olmuş, "Elit" elmi-istehsalat birliyində buğdanın yeni sortları ilə tanış olmuşlar. C.Əliyevin tədqiqatları ilə tanış olan bu görkəmli alimlər onun gördüyü işlərə heyran olduqlarını, onunla şəxsən tanışlıqdan fəxr etdiklərini gizlətmir və çətinliklərə baxmayaraq taxılın genofondunda yüksək beynəlxalq səviyyədə saxlamağa müvəffəq olmasını **böyük hünər kimi qiymətləndirmişlər.** RKTEA-nın prezidenti, akademik **K.A.Romanenko Azərbaycan alimlərinin bitkilərin genetik ehtiyatları sahəsində səmərəli işlərinə heyranlığını gizlətməmiş, Rusiyanın bu sahədə Azərbaycandan geridə qaldığını etiraf etmiş və birgə fəaliyyət göstərməyin zəruriliyini qeyd etmişdir.** Belarus Respublikası Aqrar Elmlər Akademiyasının vitse-prezidenti akademik S.İ.Qrib isə demişdir ki: **"Sizin institutun təcürbə stansiyalarında, təsərrüfatlarda gördüyümüz nəticələr ən yüksək qiymətə layiqdir"**. Akademik N.K.Kovalyov da onunla həmfikir olduğunu bildirərək demişdir: **"Etiraf etməliyik ki, Sizin İnstitutun təcürbə sahəsində gördüklərim dünya standartlarına tam uyğun gəlir"**. Akademik V.İ.Fisin isə öz təəssüratı barədə demişdir: **"Akademik Cəlal Əliyevin apardıdığı elmi təcürbələr və bunlardan əldə edilən nəticələr mənə heyretləndirdi. Akademik C.Əliyevin rəhbərliyi altında aparılan elmi axtarışlar dünya səviyyəli tədqiqatlardır. İnanıram ki, respublika seleksiyacılarının yaratdığı sortlar nənki Azərbaycanda yetişdiriləcək, bunlarla başqa dövlətlər də maraqlanacaq"**.

1992-ci ildə Moskva-da keçirilən aqrokimyacıların və ekoloqların beynəlxalq elmi konfransında akademik V.O.Mineev demişdir ki: **"Akademik C.Əliyevin radioekologiya sahəsindəki tədqiqatları dünya elminə qiymətli töhfədir. Azərbaycan rəhbərliyi köməklik göstərsə, biz Rusiya Kənd Təsərrüfatı Akademiyasının regionda elmi mərkəzinə yaradır və Azərbaycan aliminin elmi tədqiqatlarını başqa regionlarda tətbiq edərdik"**.

Akademik C.Əliyevin tədqiqatları dünya alimləri tərəfindən yüksək qiymətləndirilmiş və onu dünya elm korifeyləri sırasına çıxarmışdır. Elə bu səbəbdəndir ki, dünyanın müxtəlif ölkələrindən biologiya sahəsində məşğul olan onlarca dünya şöhrətli qazanmış alim Azərbaycana gələrək akademik **Cəlal Əliyev elminin işığına toplaşır, onunla məsləhətləşir, onun təcürbəsini öyrənir və bu təcürbədən öz ölkələrində geniş istifadə etməyə çalışmışlar.** Təsadüfi deyildir ki, xeyli öncə Meksikada yerləşən buğda və qarğıdalı seleksiyası üzrə Beynəlxalq Mərkəzin (CIMMYT) bərk buğdanın seleksiyası proqramının rəhbəri doktor Helmut Volfanq Pfeyfer, CIMMYT-un Ankaradakı regional əlaqələndiricisi doktor Aleksey Marqunov, baş qərarqahı Suriyanın Hələb şəhərində yerləşən Quraq Zonalarda Kənd Təsərrüfatı Tədqiqatları Beynəlxalq Mərkəzin (ICARDA) Orta Asiya və Zaqafqaziya ölkələri üzrə regional əlaqələndiricisi doktor Surendra Benival, ICARDA-nın baş məsləhətçisi doktor Ömər Fərxuz Mamluk, Türkiyə Respublikasının Kənd Təsərrüfatı və Kənd İşləri Nazirliyinin Tarla Bitkiləri Mərkəzi araşdırma İnstitutunun və keçid zonalı kənd təsərrüfatı tədqiqat Institutunun direktorları doktor Vedəd Uzunlu və doktor Fəxri Altay, Rusiya Elmlər Akademiyası (REA), Kazan Biologiya İnstitutunun Zülalları Metabolizm Laboratoriyasının rəhbəri, REA-nın akademiki İqor Anatolyeviç Taçevski, REA N.İ.Vavilov adına Ümumi Genetika İnstitutunun direktor müavini professor İlya Artemyeviç Zaxarov, REA-nın Ümumi Genetika İnstitutunun ehtiyat zülallarınnin genetikası bölməsinin rəhbəri Andrey Anatolyeviç Pomortsov respublikamızda olmuşlar. Onları bu görkəmli xarici seleksiyacı alimlər **Cəlal Əliyevin seleksiya təcürbəsini öyrənmək məqsədilə** Elmi-Tədqiqat Əkinçilik İnstitutunda, Institutun Qobustan uzun illər boyu morfofizioloji əlamətlərə görə fərqlənən buğda genofondu əsasında aparılan seleksiya işlərinin nəzəri-metodoloji və praktiki əsaslarının düzgün əlaqələndirilməsi, stress amillərinə davamlı genotiplərin yaradılması üçün fizioloji proseslərin molekulyar mexanizminin aydınlaşdırılması, hüceyrə-toxuma seleksiyasının birgə aparılması və onların nə-

ticesində əldə olunan nailiyyətlərin təsərrüfatlara tətbiqi məsələsinə qədər bütün proseslərin akademik **Cəlal Əliyevin bilavasitə özünün rəhbərliyi ilə kompleks şəkildə aparılması doktor S.Benivalın diqqətini cəlb etmiş, onu heyretə gətirmiş və onda xoş təəssürat yaratmışdır. Doktor S.Benival bu görkəmli Azərbaycan alimini tanınmış elm korifeyləri, Nobel mükafatı almış alimlərlə müqayisə edərək demişdir: "Əgər Nobel mükafatı müəyyən bir işin nəticələrinə görə verilsə, akademik Cəlal Əliyevin kompleks şəkildə apardıdığı tədqiqatların hər bir istiqaməti bundan yüksək qiymətə layiqdir.** Hələ 1987-ci ildə dünyanın ən böyük və möhtəşəm elm mərkəzlərindən birinin rəhbəri, dünya miqyasında tanınmış görkəmli alim, keçmiş **SSRİ Elmlər Akademiyasının prezidenti, SSRİ EA-nın həqiqi üzvü O.İ.Marcuk** Azərbaycan Elmlər Akademiyasının ümumi yığıncağında çıxış edərkən demişdir: **"Akademik Cəlal Əliyevin biologiya sahəsindəki elmi xidmətləri olmasaydı, Azərbaycan elmi hansı müvəffəqiyyətlərin hesabatını verərdi?"**

Akademik C.Əliyevin şəxsi təşəbbüsü və bilavasitə köməkliyi ilə keçən əsrin 70-ci illərindən başlayaraq müxtəlif ixtisaslar: biologiya, kimya, fizika, riyaziyyat, aqrokimya üzrə ali məktəb məzunlarından ibarət elmi kollektivin hazırlanmasına başlanmış və elmlərin bu inteqrasiyası sayəsində **respublikamızda ilk dəfə olaraq biologiyanın və kənd təsərrüfatının mühüm nəzəri və praktiki məsələlərinin həll edilməsi üçün riyazi metodların və kompüter texnikasının geniş surətdə tətbiq edilməsi mümkün olmuşdur.** Bu fəaliyyət dairəsində Moskva, Sankt-Peterburq, Novosibirsk, Kiyev və başqa şəhərlərin aparıcı elmi-tədqiqat institutları və nüfuzlu alimlər ilə elmi əlaqələrin yaradılması və genişləndirilməsi xüsusi əhəmiyyət kəsb etmiş və respublikada həmin elmi istiqamətlərin inkişafına təkan vermişdir. Bu sahədə **Cəlal Əliyevin ən böyük xidmətlərindən biri də onun şəxsi təşəbbüsü ilə respublikada fiziki-kimyevi biologiya, o cümlədən biologiya, biofizika, molekulyar biologiya və gen biotexnologiyası sahəsində elmi tədqiqatların inkişafı ilə bağlı ən yeni avadanlıqlarla təchiz olunmuş laboratoriyalar yaratmasından ibarətdir.**

Akademik C.Əliyevin hərətarəfli elmi-təşkilatçılıq, bacarıq və qabiliyyəti 1962-ci ildən ömrünün sonunadək Azərbaycan Elmi-Tədqiqat Əkinçilik Institutunun "Bitki fiziologiyası" Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Botanika Institutunun "Məhsuldarlıq proseslərinin molekulyar genetik əsasları" şöbəsinə, 1981-1990-cı illərdə isə Elmlər Akademiyası Biologiya Elmləri Bölməsinin rəhbərlik etməsi dövründə **özünü daha aydın şəkildə büruzə vermişdir.** Bu dövrdə akademik C.Əliyev nənki bitkiçilik sahəsində, habelə biologiyanın başqa sahələrində (Zoologiya, mikrobiologiya, genetika və seleksiya, heyvan və insan fiziologiyası və s.) aparılan elmi işlərin müasir dünya səviyyəsinə qaldırılmasına, onların maddi, elmi-texniki bazasının və kad potensialının möhkəmləndirilməsinə, laboratoriya və şöbələrini müasir avadanlıq və cihazlarla təmin edilməsinə xüsusi diqqət verməklə bölmənin uzun illərinin gərililiyindən çıxarılmasına, yeni cəmlənmə və intensiv elmi fəaliyyətə başlamasına nail olmuşdur. Bölmənin bütün institutların keçmiş SSRİ-nin və dünyanın bir sıra elmi mərkəzləri ilə əlaqə yaratmasına çalışmış və buna müvəffəq olmuşdur. **Akademik C.Əliyevin həmin dövrdə respublikada bütünlükdə biologiya elminə və bu sahədə nəşr edilən əsərlərə prinsipial və elmi tələbkarlıqla yanaşması nəticəsində biologiya elminin səviyyəsi əhəmiyyətli dərəcədə yüksəlmiş və bu sahədə çalışan alimlərimizin nüfuzu nənki keçmiş İttifaqda, həmçinin, xarici ölkələrdə xeyli artmışdır.**

Akademik Cəlal Əliyevin Azərbaycan elminin inkişafındakı əvəzsiz xidmətlərindən biri də onun uzaqgörənliklə hələ Sovetlər İttifaqı vaxtı böyük qardaşı Heydər Əliyev hakimiyyətdə olarkən Azərbaycan xalqının xeyri, elminizin bu gün üçün ən müasir xarici cihazlar alıb uzun illərdən bəri çalışdığı Azərbaycan Elmi-Tədqiqat Əkinçilik İnstitutunun Milli Elmlər Akademiyası Botanika institutlarının elmi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsinə, SSRİ-nin ən nüfuzlu elmi mərkəzlərində biologiya elminin yeni və perspektivli sahələri üzrə respublikamızın müxtəlif bölgələrindən olan 300 nəfərdən çox Azərbaycanlı balalarının təhsil almasına və təcürbə keçməsinə hər cür köməklik etməsindən ibarətdir. Onun yitirmələrinin bir çoxu ABŞ, Almaniya, Fransa, Kanada, Avstraliya, Yaponiya, İsveç, İsrail, İngiltərə, Hindistan, Hollandiya, Türkiyə və digər ölkələrə dəvət olunmuş və hazırda həmin ölkələrdə yüksək ixtisaslı mütəxəssis kimi işləyirlər. 1993-cü ildə bioloji məhsuldarlıq proseslərinin molekulyar əsaslarının öyrənilməsində böyük nailiyyətlərinə görə akademik C.Əliyev və onun əməkdaşları Beynəlxalq Soros Fondunun 8 qrantını almışlar. C.Əliyev və onun rəhbərlik etdiyi kollektiv Beynəlxalq Konqres, konfrans və simpoziumlarda fəal iştirak etmiş və onların nəticələri nüfuzlu Beynəlxalq dövrü nəşrlərdə öz əksini tapmışdır. Akademik C.Əliyevin M.Abdullaevlə birlikdə yazdığı **"Torpaq-bitki örtüyündə süni və təbii radionukleidlər"** (Moskva, 1996) kitabı elmi ictimaiyyətin, xüsusilə də bu sahədə, habelə Çernobilə çalışan alimlərin böyük marağına səbəb olmuş və onların stolüstü kitabına çevrilmişdir. Buna görə də təsadüfi deyildir ki, çox böyük tirajla çapdan çıxmış bu kitab az bir müddət ərzində Moskva şəhərində satılıb qurtarmış və ona olan elmi maraq, artan tələbat və sifariş nəzərə alınaraq bu kitab yenidən - 1998-ci ildə Bakıda çap etdirilərək elmi ic-

timaiyyəte çatdırılmışdır.

Akademik C.Əliyevin 1999-cu ildə Bakıda "Azərbaycan" nəşriyyatında çapdan çıxan **"NAUKA İSTİNA"** adlı 368 səhifəlik kitabı ölkəmizin siyasi oyunların qurbanına çevrildiği ağır günlərdə akademiklərin elmin səfliliyi və həqiqətin təntənəsi prinsipi naminə apardığı mübarizəyə həsr edilmişdir. Həmin kitabın ardınca 02 iyul 2002-ci il tarixdə "Respublika" qəzetində bu sətirlerin müəllifinin **"Elmi həqiqətin təntənəsi"** adlı böyük məqaləsi dərc edilmişdir. Bu məqalədə AMEA Rəyaset Heyətinin 05 mart 2002-ci tarixli sərəncamı ilə akademik C.Əliyevə və rəhbərlik etdiyi şöbə əməkdaşlarına qarşı 1988-1992-ci illərdə həyata keçirilmiş repressiya və haqsızlıqların araşdırılmasına məqsədilə bizim sədrliyiylə yaradılmış xüsusi Komissiya tərəfindən həmin məsələ ilə bağlı aparılmış tədqiqatların nəticələri öz əksini tapmışdır. Həm akademik C.Əliyevin adı çəkilən kitabında və həm də bizim tərifimizdən çap edilmiş həmin məqalədə zəngin tarixi sənədlər və təkzibedilməz faktlar əsasında "Qorbaçov perestroykası" dövründə keçmiş İttifaqda və Azərbaycanda baş alıb gedən haqsızlıqlar, ədalətsizliklər, namuslu və elmi adamlara qarşı yönəldilmiş qisasçılıq, dağıdıcılıq halları tənqid atəşinə tutulmuş və həqiqətin təntənəsi uğrunda aparılan mübarizənin qalibiyyətə başa çatması elmi əsaslarla şərh edilib oxuculara çatdırılmışdır.

Cəlal Əlirza oğlu Əliyev 1976-cı ildə Azərbaycan SSR EA-nın müxbir üzvü, 1980-ci ildə isə həqiqi üzvü seçilmişdir. O, Rusiya Kənd Təsərrüfatı Elmlər akademiyasının (1995); Ukrayna və Belarus respublikalarının Aqrar Elmlər akademiyalarının (1996) üzvü olmuşdur. O, uzun illər AR KTN ET Əkinçilik Institutunun Bitkilərin fiziologiyası və biotexnologiyası və AMEA Botanika Bioloji məhsuldarlığının fundamental şöbəsinə rəhbərlik edərək yüksək dən keyfiyyətinə və məhsuldarlığa malik, Azərbaycanın buğda ekini sahəsinin böyük hissəsini təşkil edən, Türkmənistan, Özbəkistan və Gürcüstanda yaxşı nəticələr verən buğda sortları yetişdirmiş, Azərbaycanda bitki genetik ehtiyatları üzrə Milli Proqram və Bitki Genbank yaratmışdır.

O, "Azərbaycanın qırmızı kitabı"nın nəşrinin baş redaktoru olmuşdur (2013). Onun yaratdığı elmi məktəbin yitirmələri Azərbaycanın, MDB, ABŞ, Kanada, Yaponiya, Cənubi Koreya, İsrail və Avropa ölkələrinin aparıcı elmi mərkəzlərində və universitetlərində uğurla çalışırlar. Akademik C.Əliyev RETTƏŞ-nin Biologiya elmləri üzrə Problem Şurasının sədri və bir sıra elmi və Müdafiə şuralarının üzvü; "AMEA-nın Xəbərçiləri" (biologiya və tibb elmləri) jurnalının baş redaktoru, "AMEA-nın Məruzələri" jurnalının redaksiya heyətinin fəxri üzvü; ABŞ-da dərc olunan "Bioinformatika və müqayisəli genomik" jurnalının redaksiya heyətinin fəxri üzvü və Avstraliyada nəşr olunan "Kompüter biologiyası və bioinformatika" jurnalının redaksiya heyətinin və dörd çağırış (1995, 2000, 2005 və 2010) Azərbaycan Milli Məclisinin üzvü olmuşdur. Akademik C.Əliyev Azərbaycan Milli Ensiklopediyası və Naıxıvan Ensiklopediyası redaksiya heyətinin üzvü, YUNESKO-nun Azərbaycan Respublikasında "Bioetika, elmi biliklərin və texnologiyaların etikası" üzrə Milli Komitənin sədri olmuşdur. Azərbaycan Respublikasının Əməkdar elm xadimi C.Əliyev "Qırmızı Əmək Bayrağı" ordeni (1972, 1986), Azərbaycan Respublikasının "İstiqlal" ordeni (2003), Gürcüstan Respublikasının "Şərəf" ordeni (2003), Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fəxri Diplomu (2008) və Azərbaycan Respublikasının "Şərəf" ordeni ilə (2013) təltif olunmuşdur.

Hazırda Akademik Cəlal Əliyevin elmi irsi, apardıdığı tədqiqat işləri yitirmələri tərəfindən, ilk növbədə Molekulyar Biologiya və Biotexnologiyalar sahəsində tanınmış alim və bacarıqlı elm təşkilatçısı, AMEA-nın vitse-prezidenti, AMEA Molekulyar Biologiya və Biotexnologiya İnstitutunun direktoru, AMEA-nın həqiqi üzvü İradə xanım Hüseynova və onun rəhbərlik etdiyi elmi işçilər tərəfindən uğurla davam etdirilməkdədir. **Əgər akademik Cəlal Əlirza oğlu Əliyevin bütün yaradıcılıq həyatını bir cümlə ilə ifadə etmək mümkün olsaydı, belə demək məqbul olardı: O, böyük alim, görkəmli elm təşkilatçısı, əsl insan, böyük vətəndaş və Azərbaycan xalqının müstəqilliyinə, onun rifahına xidmət etmiş, bir ziyalı, şəxsiyyət kimi daim onu tanıyanların qəlbində yaşayacaqdır. İndi onu xatırladıqca bu insanın ucalığı, böyük zəka sahibi olması, milliyyəti ilə yanaşı nə qədər böyük ümumbəşəri insan olduğunu bizi heyran edir. Akademik C.Əliyev 2016-cı ilin fevral ayının 1-də ömrünün müdrik çağında dünyasını dəyişmişdir. O, dünyasını dəyişsə də, həmişə bizim qəlbimizdə sönməz bir məşəl kimi yanacaqdır. Allah ona qəni-qəni rəhmət eləsin! Qəbir nurla olsun!**

Şəhbaz MURADOV, AMEA-nın müxbir üzvü, Əməkdar elm xadimi, iqtisad elmləri doktoru, professor.